

5. Criteria icoonproject

In dit hoofdstuk is op basis van de uitvraag van het icoonproject, beschreven waarom wij vinden dat ons project een iconisch project is. Middels de drietrapsraket; uitdaging, visie/aanpak en maatregelen beschrijven wij in dit hoofdstuk hoe wij voldoen aan de vier onderdelen van een icoonproject.

5.1 Bijdrage aan klimaatadaptatie

Uitdaging

de wijk het Veld-Oost klimaatadaptief inrichten, waarbij droogte een acuut en groot probleem is in Lichtenvoorde en in de Achterhoek en hitte en wateroverlast belangrijke aandachtspunten zijn voor de wijk. In de wijk ligt een gemengd stelsel, er is veel verharding en nog maar weinig woningen zijn afgekoppeld. We willen naast meer groen de wijk ook klimaatklaar maken!

Visie/aanpak

We gaan om droogte te voorkomen het regenwater zoveel als mogelijk infiltreren in de bodem en niet meer afvoeren via het gemengd rioolstelsel. Droogte is een regionaal probleem, maar waar we lokaal een bijdrage aan kunnen leveren. We gaan zo veel als mogelijk de buurt vergroenen; om te koelen, om regenwateroverlast en droogte te voorkomen. Op basis van de stresstesten is bekeken waar wateroverlast en hittestress het grootste is, dit is de zuidwesthoek van de wijk,

daarom gaan we deze buurt aanpakken. Het projectgebied behelst het gebied tussen de Veltstraat en het landelijk gebied enerzijds en anderzijds de Tongerlosestraat en het Wentholtpark.

Maatregelen

We gaan droogte bestrijden door het regenwater in het projectgebied zoveel als mogelijk te laten infiltreren naar de bodem door:

- **Zoveel als mogelijk af te koppelen (woningen + verharding openbare ruimte):**

We gaan zoveel mogelijk regenwater opvangen en laten infiltreren naar de ondergrond. In elk geval de verharding in het openbaar terrein en zoveel mogelijk particulier terrein. Dit doen we door wadi's en greppels aan te leggen waarin we het regenwater in kunnen opvangen en laten infiltreren. Ook gaan en zijn we het gesprek aangegaan met bewoners om hun woningen en

schuurtjes af te koppelen (zie afbeelding) en hun tuinen te ontharden. Zo hebben we op de groene burendag afkoppelsets tegen gereduceerd tarief aangeboden.

- **Alle zinloze verharding (1720 m2) in het projectgebied weg te halen:**

We laten alleen verharding liggen waar het echt nodig is en ook hanteren we een minimale breedte van 2,0 meter aan het trottoir. In het projectgebied zijn op sommige plekken brede trottoirs en ook dubbel stroken met trottoirs aanwezig, deze gaan we omvormen naar groen. Het betreft in totaal 1720 m2 aan zinloze verharding die we kunnen omvormen.

- **Verdiepte plantvakken aanleggen:**

Waar het kan (rekening houdend met bestaande bomen) gaan we de groenstroken verdiept aanleggen, zodat we regenwater erin kunnen opvangen en laten infiltreren. Het regenwater willen we ook vasthouden en gebruiken voor de beplanting. Vandaar dat we in twee straten ook regentuinen aanleggen, deze hebben een gezamenlijk oppervlakte van 708 m2. De nieuw aan te leggen plantvakken in de Clarissenstraat en Veldstraat leggen we ook verdiept aan, dit betreft 500 m2 aan plantvak. Daarnaast kunnen we van de bestaande plantvakken 265 m2 verlaagd kunnen aanleggen. In totaal kan 1285 m2 verdiept aangelegd worden.

Om wateroverlast te voorkomen gaan we:

- **Gazons en beplantingsvakken verdiept aanleggen:**

Plantvakken en gazons worden geschikt gemaakt om regenwater op te vangen, zodat we de piekbuien kunnen opvangen. We leggen 1450 m2 aan wadi's en greppels aan verspreid over de velden langs de Tongerlosestraat. Ook leggen we 1285 m2 aan verdiepte plantvakken aan.

- **Alle zinloze verharding (1720 m2) in het projectgebied weg te halen:**

Zinloze verharding halen we weg en vervangen we door groen, hierdoor kan water infiltreren naar de ondergrond in plaats van dat het verzameld wordt naar het gemengd riool.

Om te koelen gaan we:

- **Meer bomen (32 stuks) planten:**

Bomen zijn natuurlijke airco's, zeker als ze van enige omvang zijn. Vandaar dat we op strategische plekken in het projectgebied bomen gaan aanplanten. Met name in straten waar nu nog

De Achterhoekse Regentuin

is een uniek voor dit project ontwikkeld concept waar bij kennis van water, bodem en beplanting gecombineerd wordt om klimaatadaptieve straten te maken en tegelijk aantrekkelijke plantvakken (voor mens en dier) te realiseren. Binnen dit concept wordt het regenwater afgekoppeld richting de regentuin. In deze regentuin is een uniek groeimedium aangebracht met een extreem hoge waterbufferende capaciteit en geoptimaliseerd voor plantengroei van vaste planten, grassen, heesters en bomen. Het water wat gebufferd wordt, wordt door de beplanting gebruikt om te groeien en bloeien en de omgeving te koelen op warme dagen.

Door een slim aan- en afvoersysteem wordt het regenwater volgens de volgende 'trap' verwerkt:

1. Bufferen in groeimedium en beschikbaar voor beplantingen;
2. Infiltreren in ondergrond bij verzadigd raken pakket door heftige regenval;
3. Vertraagde noodoverstort naar HWA riolering indien extreme neerslag niet geborgen kan worden, om wateroverlast te voorkomen.

geen bomen staan, omdat daar het effect van bomen het grootst is. In de Veldstraat (5 stuks), Clarissenstraat (11 stuks), Jacob Catsstraat en Staringstraat (7 stuks) planten we in totaal 23 bomen bij. In de Tongerlosestraat planten we 9 bomen bij, waarmee we 32 nieuwe bomen planten.

- **Meer groen en minder verharding:**

Het aandeel verharding gaan we drastisch terugbrengen en vervangen door groen, waardoor het aandeel groen veel groter wordt. We halen 1720 m2 aan zinloze verharding weg en vormen dit om naar kruidenrijke vegetaties. Door meer hogere beplanting dragen we ook bij aan de verkoeling. We gaan in totaal 750 m2 aan plantvakken met vaste planten, 1000 m2 aan bosplantsoen, 750 m2 Tiny Forest en 4665 m2 aan kruidenrijke vegetatie toevoegen.

- **en bewoners stimuleren hun tuinen en daken te vergroenen:**

We inspireren en motiveren bewoners zodat zij ook de verharding uit hun tuin halen en dit verder vergroenen. Ook hopen we dat bewoners groene daken aanleggen. Dit willen we bereiken door bewoners te informeren over de mogelijkheden en voordelen en door praktische hulp te bieden. Zo konden tegels tijdens de burendag worden ingeleverd in ruil voor planten. Er zal nog een extra ophaaldag komen, waarbij bewoners tegels aan de weg kunnen zetten en ze zwarte grond krijgen.

Afbeelding 44: Een stand van de imkerij op de burendag

5.2 Bijdrage aan biodiversiteit

Uitdaging

Meer natuurwaarde (flora en fauna) in het Veld-Oost te realiseren en de buurt te verbinden met de omgeving (Wentholtpark en landelijk gebied).

Visie/aanpak

We gaan zorgen voor meer inheemse en gebiedseigen beplanting in de openbare ruimte (en in de tuinen). Ook laten we de buurt beter aansluiten op de omgeving door groene verbindingen te creëren, wat het makkelijker maakt voor soorten om zich te verspreiden/verplaatsen. We kiezen voor verschillende typen vegetaties: van kruidenrijke weides en heesters tot aan bomen. We gaan ook zorgen voor meer variëteit en gelaagdheid in de beplanting. Nu is het nog veel gemaaid gras, bomen en eenzijdige laagblijvende heesterbeplanting. We kiezen voor soorten die veel waarde hebben voor de fauna uit de omgeving (vogels, insecten, bijen en vlinders). We ondersteunen deze soorten ook met nestkasten, bijenhôtels en andere faunavoorzieningen. Dit alles leidt tot meer biodiversiteit in de wijk en een meer natuurinclusieve buurt.

Maatregelen

- **Van verharding (1720 m²) groen maken:** De zinloze verharding (1720 m²) die er ligt langs en in de velden van de Tongerlostraat vormen

we om naar waardevol groen dat aantrekkelijk is voor bijen, vlinders, vogels en andere faunasoorten. Het wordt veelal kruidenrijke vegetatie en een deel bosplantsoen/Tiny Forest. Ook offeren we parkeerplaatsen op om er plantvakken met vaste planten van te maken. Dit betreft 750 m² aan nieuwe plantvakken langs de Clarissenstraat en Veldstraat.

- **Eenzijdige plantvakken (1010 m²) omvormen naar vaste planten borders:**

In de wijk liggen veel plantvakken met eenzijdige beplanting, vaak laagblijvende heester-soorten. Deze vakken (1010 m²) vormen we om naar aantrekkelijke plantvakken met vaste planten. Bij de keuze van de soorten houden we rekening met soorten die interessant zijn voor bijen en vlinders.

- **Gazon (4465 m²) omvormen naar kruidenrijke vegetatie:**

De velden langs de Tongerlostraat worden omgevormd naar Achterhoekse bloemenvelden, het betreft 4665 m² aan gazon. We kiezen hier voor het Heem-concept waarbij we inheemse autochtone kruidenvegetaties inzaaien. Met stinze- en verwilderingsbollen zorgen we in het voorjaar ook voor waarde met vroegbloeiende beplanting.

Het Heem-concept

is een beproefd concept (meer dan 30 jaar actief) waarbij inheemse en autochtone (in Nederland opgekweekt) zaaimengsels wordt toegepast om natuurlijke vegetaties te maken. De mengsels worden afgestemd op bodemsamenstelling, vochthuishouding, locatie en floradistrict waar het project gelegen is. Zo wordt er een gebiedseigen beplanting aangebracht met optimaal effect voor biodiversiteit.

Door de jarenlange kennis en ervaring wordt er tevens garantie gegeven op het 'eindbeeld': een overblijvende kruidenvegetatie met inheemse autochtone vaste planten. Jaarlijks (drie keer) wordt deze vegetatie gevolgd middels monitoring en waar nodig wordt de ontwikkeling bijgestuurd. Bijvoorbeeld door het verwijderen van storingsonkruiden die potentieel de vegetatie gaan overheersen. Het onderhoud bestaat uit het jaarlijks (selectief/deels) maaien van de kruidenvegetatie door een ecologisch specialist.

- **Wadi's en greppels niet maaien:**

De greppels en wadi's (1450 m²) in het terrein gaan we niet maaien, waardoor hier andere soorten kunnen groeien dan in de direct aangrenzende velden. Door de soms wat natterige omstandigheden en overgang naar droog, ontstaat er ruimte voor bijzondere soorten (flora) en condities voor andere soorten (fauna).

- **Tiny Forest (750 m²):**

We passen het concept van een Tiny Forest toe in onze wijk, alleen kiezen we daarbij voor een behoorlijk groot oppervlakte van 750 m². De helft van het grote veld op de Tongerlostraat richten we in als Tiny Forest. Naast inheemse soorten kiezen we ook voor soorten die vruchten, noten of bessen dragen, zodat er ook een plukfunctie ontstaat. Soorten zoals vogels profiteren hier ook van.

- **Toevoegen van tussenlaag:**

In de wijk staan nu grote volwassen bomen en er is veel gemaaid gras. Het ontbreekt aan een tussenlaag van hogere beplanting. Deze brengen we deels terug door de bloemenvelden (4665 m²), maar ook door het Tiny Forest (750 m²) en op een aantal plekken bosplantsoen (1000 m²) aan te planten.

- **Faunavoorzieningen in de wijk:**

Verspreid over de buurt plaatsen we diverse faunavoorzieningen (o.a. nestkasten, insectenhôtels, vleermuiskasten, houtwalletjes, etc). We plaatsen 2 grotere faunavoorzieningen in de regentuinen in de Jacob Catstraat en Staringstraat. Langs de velden op de Tonger-

losestraat plaatsen we 8 grotere faunavoorzieningen. Dit betreft met name bijen- en vlinderhôtels, omdat dit goed aansluit bij de bloemenvelden en mensen ook bewust maakt van het belang van insecten. In de delen met bosplantsoen en in het Tiny Forest leggen we ook voorzieningen aan voor egels en andere zoogdieren. Tijdens de burendag hebben kinderen vogelhuisjes beschilderd die ze in hun tuinen thuis kunnen ophangen. Het is denkbaar dat we tijdens de uitvoering van het project ook nog nestkasten aan bewoners uitdelen.

- **Ecologisch beheer toepassen:**

In de wijk gaan we het groen en met name de bloemenvelden op ecologische wijze onderhouden. Dus minder en op het juiste tijdstip maaien. Ook gaan we snoeiafval ter plekke laten liggen en hier hopen en takkenrillen van maken waar soorten van kunnen profiteren. In het beheerplan, wat we ten tijde van het uitvoeringsontwerp maken, zal zijn beschreven hoe we de buurt ecologisch gaan beheren. Daarbij hopen we op de hulp van de bewoners die een deel van het beheer voor hun rekening nemen.

- **Bewoners motiveren hun tuinen natuurlijker in te richten:**

We willen bewoners intrinsiek motiveren om hun tuinen groener te maken met meer gebiedseigen beplanting wat interessant is voor bijen, vlinders en vogels. Ook kunnen er in de tuinen voorzieningen voor vogels, vleermuizen, bijen en insecten opgehangen worden. Via voorlichting en goede voorbeelden in de wijk hopen we bewoners te inspireren en te motiveren. Ook zullen we voorlichting geven over hoe je de tuin op een natuurlijke manier kan onderhouden. Tijdens de burendag was de lokale imkersvereniging en de vleermuizenvereniging aanwezig om voorlichting te geven over deze soorten.

Afbeelding 45: Kinderen maken vogelhuisjes op burendag

5.3 Maatschappelijke waarde

Uitdaging

Met de herinrichting van de wijk willen we de gezondheid en het welzijn van bewoners bevorderen.

Visie/aanpak

Wij hebben hier een tweeledig doel: enerzijds het plan door en met bewoners op te stellen en anderzijds de fysieke omgeving gezonder en aantrekkelijker inrichten. In hoofdstuk 2 is onze aanpak voor het betrekken van bewoners uitgebreid toegelicht. Streven is ook om de openbare ruimte aantrekkelijker inrichten voor de bewoners. Aantrekkelijker om te leven, maar ook om elkaar te ontmoeten en daarmee sociale interactie. Ook willen we meer aanleiding voor spel en beleving voor de jeugd bieden. Door de directe fysieke leefomgeving gezonder te maken (meer groen) en ze te motiveren om meer buiten te zijn en te bewegen, dragen we ook actief bij aan een gezondere levensstijl.

Maatregelen proces

In hoofdstuk 2 is een goede impressie te vinden, van hoe we met bewoners in co-creatie het ontwerp hebben gemaakt. Op allerlei manieren zijn bewoners betrokken en enthousiast gemaakt voor de ideeën. Daarnaast hebben we samen met 15 bewoners uit de klankbordgroep het ontwerp gemaakt. Doordat we bewoners hebben betrokken en gaan betrekken bij de inrichting van hun eigen omgeving versterken we de sociale cohesie in de wijk en wordt het echt hun plan.

Aanvullend hierop zijn de voornemens:

- **We werken samen met woningcorporatie Pro wonen:**

Een deel van de woningen in het projectgebied is in handen van de woningcorporatie. Onlangs zijn een groot aantal woningen al gerenoveerd en daarbij zijn vleermuis en mussennestkasten in de gevel opgenomen. Pro Wonen is betrokken in het project met als doel de huurders te benaderen om ze te motiveren de tuin te vergroenen en af te koppelen.

- **Bewoners te laten participeren in het onderhoud**

Bewoners hebben aangegeven dat ze in de aanleg en in (delen van) het groenonderhoud willen helpen. Er zijn al ideeën gemaakt om een vaste zaterdag in de maand samen het onderhoud te gaan doen. Er woont in het projectgebied een

hovenier die ook bereid is dit te ondersteunen. De gemeente is ook voornemens onderhoudsmateriaal (schoffels, snoeischaar, etc.) ter beschikking te stellen.

Fysieke maatregelen

- **Natuurlijke spelaanleiding voor kinderen in de openbare ruimte:**

Op de twee grote velden in de Tongerlosestraat en in de regentuinen in de Jacob Catsstraat en Staringstraat gaan we met simpele materialen (stenen, boomstammen, boomstobben) en hoogteverschillen (greppels, heuveltjes) natuurlijke spelaanleiding voor kinderen bieden.

- **Voetbalveld:**

Op het grote veld langs de Tongerlosestraat wordt nu al veel gevoetbald, daarom gaan we hier 2 simpele doelen maken (met ingegraven palen).

- **Een voedselbos/pluktuin voor de buurt:**

De andere helft van het grote veld langs de Tongerlosestraat krijgt een functie als Tiny Forest (750 m²) met daarin ook soorten waarvan bewoners vruchten, noten en bessen kunnen plukken. Zo krijgt dit bosje een gezonde functie voor de buurt en een sociale functie.

- **Ontmoetingsplek in de buurt:**

Op het grote veld langs de Tongerlosestraat gaan we gekoppeld aan het Tiny Forest ook een ontmoetingsplek inrichten voor de buurt. Deze ontmoetingsplek zal sober ingericht worden, met enkele boomstobben of stammen. Ook kunnen de vrijkomende tegels hier gebruikt worden voor bankjes. Het is in het vervolgtraject aan de bewoners om deze ontmoetingsplek samen verder in te richten.

Afbeelding 46: Kinderen maken vogelhuisjes op burendag

5.4 Iconisch

Uitdaging

Wij willen een voorbeeld zijn (zowel in procesaanpak als in inrichting) voor een herinrichting van een wijk op basis van een klein onderhoudsopgave (en dus ook klein budget). Wij bewijzen dat je met een klein budget toch een grote impact (op gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit) kan maken en dat je hier ook andere dossiers aan kan koppelen. Denk aan duurzaamheid, energietransitie, circulaire economie en overheidsparticipatie.

Visie/aanpak

Onze vooruitstrevende aanpak houdt zich bezig met het toekomstbestendig (klimaatadaptief en natuurinclusief) maken van het Veld-Oost. We gaan de buurt op een andere manier inrichten, dan dat we tot nu toe hebben gedaan en doen. In de Achterhoek, in Gelderland en in Nederland. Dat gaat niet alleen over de stenen en het groen in de wijk, maar juist ook over de mensen. Want misschien wel het allerbelangrijkst: de contacten en het op een fijne manier wonen en samenleven in de wijk. We geloven in: 'samen leren wat wel en niet werkt'. Daarom zijn we samen aan de slag gegaan voor 't Greune Veld!

Wat maakt dit project iconisch

- In 2022 is het Veld-Oost een voorbeeldwijk voor niet alleen Gelderland, maar voor heel Nederland. Dit groene icoonproject moet als inspiratiebron en voorbeeld fungeren, door te laten zien:
- Hoe bestaande wijken en buurten op basis van bestaande infrastructuur, samen met bewoners, door praktische simpele ingrepen omgevormd kunnen worden naar natuurinclusieve en klimaatadaptieve wijken/buurten.
- Hoe een wijk/buurt eenvoudig en kosteneffectief klimaatadaptief gemaakt kan worden; en hoe wateroverlast, droogte en hitte bestreden kunnen worden met simpele maatregelen.
- Daarbij willen wij een Achterhoekse voorbeeld zijn voor Achterhoekse problematiek (droogte). Door te laten zien hoe je regenwater beter gebruikt en inzet voor een prettig leefklimaat voor mens, plant en dier in een buurt.

- Hoe je met boerenverstand oplossingen (Achterhoekse regentuin) voor klimaatadaptieve problemen (wateroverlast, droogte en hitte) een oplossing vindt die tegelijk bijdraagt aan de biodiversiteit.
- Hoe je van eenzijdig gemaaid gras, Achterhoekse bloemenvelden kan maken op basis van het Heem-concept, waarbij de biodiversiteit en de aantrekkelijkheid enorm verbeterd wordt.
- Hoe je met gerichte ingrepen in de beplanting kan zorgen voor meer biodiversiteit en aantrekkelijkheid in een buurt/wijk. Door van een monocultuur van gras te veranderen in velden met rijke, gevarieerde vegetaties waarin alle gradiënten aanwezig zijn: kruidenlaag, hagen, heesters/struiken en bomen. Door van laagblijvende eenzijdige heesterbeplanting aantrekkelijke plantvakken met vaste planten te maken. Dit zorgt voor een optimaal ecologisch effect waardoor diverse faunasoorten zich kunnen vestigen.
- Hoe je in een bestaande buurt of wijk meer natuur kan integreren in zowel de openbare ruimte als privé terreinen.
- Hoe je bewoners ook meer natuur kan laten beleven. Doordat de inheemse beplantingen wordt voorzien van informatiepanelen en bijvoorbeeld het tiny forest wordt onderhouden door leerlingen. Ook worden bewoners betrokken bij het monitoren en begeleiden van de kruidenvegetaties, waardoor de betrokkenheid bij de invulling en het draagvlak voor natuurlijke wijkinrichting vergroot wordt.
- Hoe je dit samen met de bewoners doet (participatie) en hoe dit enthousiasme vervolgens overslaat waardoor iedereen aan de slag gaat om tuinen te vergroenen en woningen af te koppelen.
- En hoe je door te vergroenen ook positief kan bijdragen aan het geluk en de gezondheid van de bewoners in een buurt.

Kortom 't Greune Veld!

